

DET 19. ÅRHUNDREDE

Mogens Bencard (red.): *Krydsfelt – Ånd og natur i Guldalderen*. (Gyldendal, 2000). 274 s., 249 kr.

Dette er den tredje udgivelse i forbindelse med de københavnske guldalderfestivaler, og den har guldalderens københavnske naturvidenskab som sit omdrejningspunkt. Bogen handler også om andet af mere teknologihistorisk og kunsthistorisk tilsnit, men naturvidenskab og med den H.C. Ørsted er det gennemgående tema i bogen.

Ørsteds hovedrolle giver indgangen til flersidet beskæftigelse med den kantiansk inspirerede naturfilosofi, som han hyldede livet igennem. Denne var nok empirisk-eksperimentel og kvantitativt-beskrivende, men bag dette søgtes en helhed og sammenhæng af mere ideal karakter, der kun kunne indses med fantasiens og »anelsens« hjælp. For den, der i hovedsagen har beskæftiget sig med humanvidenskaberne i perioden, er der nye indsigter at hente her om den helhedstænkning, der uanfægtet strakte sig over vidensfelter, der i dag er adskilte. Naturvidenskab, filosofi, religiøsitet, æstetik og etik skulle gå op i en højere enhed: treklangen af det sande, det gode og det skønne. Det naturfilosofiske tankegods synes at svare til den fremherskende idealistiske organismetænkning og den hermeneutiske metode-lære i humanvidenskaberne ved sin fokus på indlevelse og den personlige evne, indsigt og intuition som kilden til videnskabelig erkendelse.

Af de mere interessante i den henseende er Jan Tapdrups bidrag, der giver indsigt i forskellen mellem oplysningstidens atomistiske fysikopfattelse og

den romantiske naturfilosofis idealistiske holisme repræsenteret ved henholdsvis den nu glemte A.W. Hauch og Ørsted. Af samme interessante skuffe er Søren Bak-Jensens bidrag om mesmerismen, en slags hypnosefremkaldende berøringsmetode, der ligeledes giver et sigende billede af de københavnske intellektuelles fornuftskritiske tiltro til »annelsen« og følelsen, den mere undefinerbare vej til erkendelsen af de bagvedliggende åndelige sammenhænge, der lå skjult for det blotte øje.

Selv om nogle af bidragene koger suppe på en pølsepinde, gives der hen ad vejen mange interessante bidrag til en forståelse af den borgerligt-intellektuelle kosmologi og den borgerlige interesse-sfære i perioden. Ørsted som digter og sprogfornyer – brugskunst og tidevand fx; H.C. Andersen som teknologifreak og Kierkegaard som teknologikritiker; Eckersberg, skibene og Ørsted; guldalder-skovdrift (nåleskov!); og selvfølgelig den obligate artikel om Grundtvigs syn på et eller andet – her naturvidenskab og natur. Bidragene er på få undtagelser nær personcentrerede, hvilket er rimeligt nok i det litterært-videnskabelige københavnske lilleputmiljø, som man inspireret af titlen på Hans Vammens afslutningsartikel godt kunne fristes til at kalde et netværk af personlige relationer. Omdrejningspunktet i Vammens artikel er botanikprofessor J.F. Schouw, i hvis netværk brødrene Ørsted indtog en central, og for Schouw afgørende, placering, men artiklen handler i øvrigt mest om Schouws syn på det nationale.

Bogen er som sine forgængere overdådigt illustreret.

Claus Møller Jørgensen